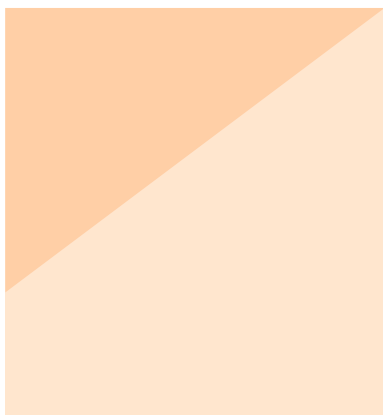

BREID JE WOORDEN- SCHAT UIT

—
Danielle De Smet
& Liesbet De Vuyst

Uitgeverij Academia Press
Coupure Rechts 88
9000 Gent
België

www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediativisie van Uitgeverij Lannoo nv.

ISBN 9789401464208
D/2020/45/21
NUR 623

Danielle De Smet & Liesbet De Vuyst
Breid je woordenschat uit
Gent, Academia Press, 2020, 106 p.

Eerste druk, 2020
Vormgeving: Davine Peleman

© Danielle De Smet, Liesbet De Vuyst & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Dikke	7
HOOFDSTUK 1: Academisch Nederlands	11
HOOFDSTUK 2: Nederlands en algemene taalkunde	15
HOOFDSTUK 3: Journalistiek en media	19
HOOFDSTUK 4: Marketing en reclame	26
HOOFDSTUK 5: Politiek	30
HOOFDSTUK 6: De financieel-economische wereld en de arbeidsmarkt	36
HOOFDSTUK 7: Politie en justitie	43
HOOFDSTUK 8: Oorlog	49
HOOFDSTUK 9: Wetenschappen	52
HOOFDSTUK 10: Sport	57
HOOFDSTUK 11: Mythologie en oudheid	64
HOOFDSTUK 12: Religie	68
HOOFDSTUK 13: Kunst	72
HOOFDSTUK 14: Maatschappij en lifestyle	77
HOOFDSTUK 15: Latijnse en Griekse invloed	81
HOOFDSTUK 16: Engelse, Franse en Duitse invloed	85
HOOFDSTUK 17: Invloed uit andere talen	92
HOOFDSTUK 18: Algemene basiswoordenschat	97
Bronnenlijst	104

Van A tot Z: wat u moet weten over hét woordenboek van de Nederlandse taal

'Den Dikke' blaast 150 kaarsjes uit

De Dikke Van Dale blaast 150 kaarsjes uit. En dat wordt vanavond gevierd in de Koninklijke Schouwburg van Den Haag. Tijd voor een eigenzinnige lezing van hét woordenboek van de Nederlandse taal. Van A tot Z. KRISTOF SIMOENS

Amsterdam (het)

De eerste editie van Van Dale verscheen in 1864 en werd samengesteld door de Amsterdamse broers Calish. Pas drie jaar later kreeg Johan Hendrik Van Dale, hoofdonderwijzer van Sluis, de opdracht het woordenboek te verbeteren.

berekening (de (v.); -en)

Volgens sommige berekeningen voegde de schoolmeester uit Sluis ruim 18.000 woorden toe aan de eerste editie. Dat bracht het totaal op 106.000.

centimeter (de (m.); -s)

In 1970 verscheen Van Dale voor het eerst in twee delen en sinds 1984 zelfs in drie. De dikste editie ooit was de twaalfde uit 1992: 20 centimeter breed. De derde editie (1884) was met 7 centimeter de dunste.

dik (bn.)

De eerste schriftelijke vermelding van de bijnaam 'Dikke Van Dale' stamt uit 1907, in contrast met de 'tengere' Koenen. Toch werd die bijnaam pas vanaf begin jaren 60 echt gangbaar.

eerbetoon (het)

Pas in 1898 werd de naam van Van Dale officieel opgenomen in de titel van het woordenboek. Dat leverde hem eeuwige roem op en, in 1924, een standbeeld in Sluis. Bij ons kreeg hij een postzegel in 2005.

frietchinees (de (m.); -en)

Van Dale organiseert sinds 2007 ook de verkiezing van het Woord van het Jaar. De laureaten: Bokiproof (2007), swaffelen (2008), ontvrienden (2009), tensletje (2010), stoeproken (2011), frietchinees (2012) en selfie (2013).

(groot) dictee (het; -s)

De Dikke Van Dale wordt als scheidsrechter gebruikt bij het Groot Dictee der Nederlandse Taal, en tv-programma's als Tien voor Taal en Cijfers & Letters.

hippopotomonstroses-gepuddelaliofobie (de (v.); -en)

Samen met 'meervoudigpersoonlijkhedstoornis' het langste woord uit de huidige Van Dale. Het telt 35 letters en betekent 'ziekelijke angst voor lange woorden'.

internet (het; -ten)

In 1996 opende Van Dale zijn eerste website, Van Dale Taalweb. Drie jaar later kwam er de Belgische versie. In 2008 volgden de betalende online-woordenboeken en in 2009 de eerste apps.

jeugd (de (v.(m.)); g.m.v.)

Naast de Dikke Van Dale publiceert Van Dale ook jeugdwoordenboeken, vertaalde woordenboeken, handwoordenboeken, etymologische woordenboeken, synoniemenwoordenboeken en zelfs een Scrabble-woordenlijst.

kaartenbak (de (m.); -ken)

Tot de komst van de computer in de jaren 80, noteerden de samenstellers nieuwe woorden en uitdrukkingen op kaartjes die ze alfabetisch in kaartenbakken klasseerden.

lichtgewicht (het; g.m.v.)

De tweede editie (uit 1874) was met 1,046 kilogram de lichtste, de drie boekdelen van de huidige editie zijn met liefst 6,163 kilogram de zwaarste.

misteoreolen (bn.)

Heel af en toe gaat ook Van Dale de mist in. Zo verscheen in de elfde editie plots het woord 'misteoreolen'. Dat moest bij nader inzien 'mistevreden' zijn. Tot groot jolijt van schrijver Herman de Coninck, die er een column over schreef.

naam (de (m.); -en)

In ons land dragen zestig mensen de familiennaam Van Dale (bron: www.familiennaam.be). De spellingvarianten Van Dale en Vandale leveren respectievelijk 4.059 en 3.237 personen op.

officieel (bn.)

Van Dale hanteert altijd de 'officiële spelling' van het Nederlands. Behalve tijdens de roemruchte periode 1995-2005. Toen vocht de redactie een taalkundig dispuut uit met de Nederlandse Taalunie, uitgever van het Groene Boekje.

publicatie (de (v.); -s)

Volgend jaar verschijnt de vijftiende editie van Van Dale, wat het publicatierime op één editie om de tien jaar brengt. De zesde editie, die van 1924, heeft er de langste carrière opzitten: door de Tweede Wereldoorlog was het wachten tot 1950 op de zevende.

quasi (bw.)

Tot in de tiende druk hield Van Dale vol dat 'blamage' een Frans woord was. Tot Willem Frederik Hermans in 1979 onthulde dat het woord in het Frans helemaal niet bestaat. Sindsdien staat er het label 'quasi-Frans' bij, bijna Frans dus.

Ruud

De vijftiende editie, die in de herfst van 2015 verschijnt, krijgt ook een Vlaamse hoofdredacteur, Ruud Hendrickx. 'Ja, daar is dat jongetje dat op z'n tiende het woordenboek leerde kennen, een beetje trots op, aldus de taaladviseur van de VRT.

spookwoord (het; -en)

Van Dale smokkelt in elke editie 'spookwoorden' om plagiaat te kunnen bewijzen. 'Honduree' was er zo eentje en betekende volgens de elfde, twaalfde en dertiende editie: 'Papierje dat tussen voorverpakte plakjes ham, kaas, e.d. wordt gelegd.'

trefwoord (het; -en)

De huidige papieren editie van Van Dale (uit 2005) telt alles samen 4.464 pagina's en bevat 223.467 trefwoorden in de drie boekdelen (en 268.826 op de cd-rom).

uithuems (bn.)

De meeste uithuems woorden zijn van Franse, Engelse, Latijnse, Griekse of Duitse herkomst. Maar Van Dale bevat ook trefwoorden uit het Laps ('jolk' = Laplandse zangstijl), het Wolof ('mbalax' = Senegalese zangstijl) en het Nepalees ('pashmina' = kasjmieren sjaal).

vallen (ww.)

Het trefwoord met de meeste verschillende betekenissen is 'vallen': het telt er liefst 77.

woordenschat (de (m.); g.m.v.)

Onderzoek van de UGent toont aan dat Nederlanders en Vlamingen gemiddeld 38.000 woorden kennen. Dat lijkt veel, maar in Van Dale staan er zeven keer zoveel!

x (de (v.(m.)); -'en)

De letter X is met amper 109 trefwoorden de minst populaire beginletter in de Van Dale, de S is de meest gebruikte startletter met liefst 55.777 trefwoorden.

ypsoon (de (v.(m.)); -s)

Johan Hendrik Van Dale moest door ziekte de strijd staken aan de letter Y. In 1872 overleed hij aan de pokken. Zijn assistent, hulponderwijzer Jan Manhave, zou de editie afwerken.

zeurkou (de (v.(m.)); -en)

'Wat de Bijbel is voor de dominees, dat is de Grote Van Dale voor de overige zeurkouzen', sneerde Willem Frederik Hermans in 1977 in zijn Boze Brieven van Bijkaart.

Verhalen over taal - INFO Verhalen over taal - 150 jaar Van Dale, samengesteld door Wim Daniels, Van Dale Uitgevers, 2014.

Dikke

Hij heet de dikke en wordt 150. Dat wordt volgende week gevierd. Ik ben dol op mijn dikke. Ik heb er al enkele van gehad en ze werden almaar lijviger. Zwaarlijviger. Dik van woorden. Bij mijn geboorte kwam hij nog in één deel. Intussen is hij verdrievoudigd. Een boek is ook maar een mens.

Veel dikker, denk ik, zal hij niet worden. Ze kunnen hem nu bovendien zo dun maken dat hij in een gleufje past. Zelfs op een stip op mijn bureaublad. Maar al hangt hij straks als een geest in de cloud van mijn werkkamer, tot mijn laatste woord zal hij pal op het werkblad staan. Waar hij al staat sinds ik werk.

De dikke is een woordenboek en zijn doopnaam is Van Dale. Zijn hele roepnaam is De dikke Van Dale. U kent hem vast, ook al is hij niet in huis. Ik noem hem nooit de dikke. Hij is veruit het sierlijkste boek dat ik heb. Hij is ook het enige met twee leeslintjes. En alles met leeslintjes heb ik graag in huis: levensgeschiedenissen, derrières, naslagwerken.

Ikzelf heb hem bij mijn weten altijd in huis gehad, al lang voor ik een huis had. Meer zelfs, jarenlang wás hij mijn huis, waar ik ook verbleef. Althans, het leek of ik overal vooral in hem woonde, zo dagelijks bezocht ik hem. En nu ik al jaren een huis heb, staat hij nog altijd als een huis op het werkblad.

Ik overdrijf nauwelijks. Uren heb ik doorgebracht in het woordenboek. Ik begrijp zelfs niet helemaal dat niet iedereen die een taal spreekt, het woordenboek van zijn taal in huis heeft. Tegelijk, iedereen is zijn eigen woordenboek. Elke mens is een ademende woordenschat. Zelf heb ik een schat in huis die er al vanaf haar eerste woordjes dagelijks wel een onbekend uitflapt. Had ik al die uitvindingen met de jaren opgeschreven, ze had nu haar hoogsteigen dunne dikke.

***Alles met leeslintjes heb ik graag in huis:
levensgeschiedenissen, derrières, naslagwerken***

Met de jaren is het bladeren wat verminderd. Als het snel moet gaan, klik ik. Maar als er tijd is, kan ik er nog altijd heerlijke uren in doorbrengen. Want wat wemelt het op elke bladzijde van vindingrijkheid, geestigheid en zinnelijkheid. En hoe fabelachtig is het niet, dat wij dat allemaal ooit hebben bedacht. Gewoon al pratend. Levenslang. Een kwart miljoen woorden met 309.000 betekenissen. Allemaal verwekt uit 26 letters. Faut le faire.

En dan zwijg ik nog over alles waar de dikke niet over spreekt. Want hoe onuitputtelijk en mededeelzaam hij ook is, hoezeer hij ook de driedelige sterrenkaart is van mijn taal, het spraakzaamst is hij buiten zijn bladzijden. Buiten de oevers van zijn boekdelen. Bijna dagelijks, ook naast mijn schat in huis, hoor of lees ik wel ergens een woord dat blijkbaar (nog) niet in hem thuishoort. Dagelijks immers groeit hij aan. Buiten zichzelf. Naast de officiële dikke dijt in huizen, straten en trams dagelijks een levende dikke uit. Maar ook dagelijks verdwijnt er wel een woord, voorgoed, wegens niet meer gebruikt door zijn 23 miljoen gebruikers. Woorden zijn ook maar mensen.

En zo staat hij, de dikke, die ik nooit de dikke noem, al lange jaren op de werktafel: als een mens. Bijna dagelijks neem ik haar even ter hand, spreid haar, blader in haar schat, verleg een beetje het leeslint, neem hier en daar iets in de mond, luister naar haar klanken, sluit haar weer en zet haar opnieuw overeind op het werkblad.

Als de drie gratiën, altijd binnen handbereik. Ik weet niet wat ik zonder hen zou doen. Een beetje in mijn blootje, sprakeloos, als een zin zonder woorden, een woord zonder betekenissen, naar de wereld staren? Soms weet ik het simpelste niet meer. Wat geluk precies betekent, of muizenissen ('probleem waarvan men het hoofd vol heeft') of spiegelei of hoeën ('hoe roepen'). Dan blader ik het op. Och ja natuurlijk, denk ik dan. En dan kan ik weer even verder.

Bernard De Wulf (in dSWeekblad, 23/08/2014)

HOOFDSTUK 1

Academisch Nederlands

BASISWOORDENSCHAT

1.1 VUL DE ONTBREKENDE WOORDEN OP DE JUISTE PLAATS IN

ad valvas, alternatief, arbitrair, casus, component, curriculum, efficiënt, ex cathedra, expliciteren, flexibel, intrinsiek, objectief, parafraseren, practicum, rationeel, relevant, repercussie, screenen, subjectief

1. In de volgende _____ (praktijksituatie) lees je hoe een marketingverantwoordelijke een nieuw product op de markt brengt.
2. Beslis in een multiplechoicetest pas welk antwoord je aankruist als je elk _____ (keuze) grondig hebt gelezen.
3. Meer en meer wordt er van docenten verwacht dat ze _____ (meegaand) zijn en dus multi-inzetbaar.
4. De leerlingen vonden de maatregel om hoofddoeken te verbieden heel _____ (willekeurig), want petjes waren wel toegelaten in de les.
5. Ons handboek bestaat uit vijf _____ (delen): grammatica, spelling, taalzuivering, stijl en woordenschat.
6. Het _____ (leerplan) van onze opleiding heeft ingrijpende veranderingen ondergaan om nog beter tegemoet te komen aan de verlangens van het werkveld.
7. Om _____ (doeltreffend) te studeren moet je ervoor zorgen dat je door niets afgeleid wordt.

8. Studenten die zich uit pure interesse in de leerstof verdiepen, hebben een _____ (inwendig) motivatie. Die verhoogt hun slaagkansen.
9. Elke evaluatieopdracht heeft een _____ (weerslag) op het leerproces van de student en op zijn attitude ten opzichte van het vak.
10. Op het einde van de les vroeg de lector aan de student om even te _____ (samenvatten in eigen woorden) wat hij verteld had.
11. In het begin van het academiejaar worden alle eerstejaars _____ (doorlichten) op hun kennis van het Nederlands.
12. Ik begrijp jouw argumentatie niet echt. Zou je dat met een _____ (passend) voorbeeld even kunnen _____ (toelichten)?
13. Wetenschappers benaderen alles altijd zo _____ (verstandelijk) mogelijk.
14. De prof liet zijn studenten _____ (via het meldingsbord) weten dat het _____ (praktijkles) met grammatica-oefeningen deze namiddag wegvalt en dat hij enkel _____ (doceren) zal lesgeven.
15. Docenten slagen erin om hun studenten _____ (onbevooroordeeld) te beoordelen. Als studenten elkaar moeten evalueren, merk je dat dat eerder _____ (partijdig) gebeurt.

UITBREIDENDE WOORDENSCHAT

1.2 VERKLAAR DE CURSIEVE WOORDEN

1. Wie *pragmatisch* nadenkt over een oplossing, vindt er meestal een die voor alle partijen aanvaardbaar is.

2. Welke studiemethode moet je aanwenden om de beste resultaten te genereren?

3. De voordelen van deze monitораatslessen zijn *legio*, maar voor veel studenten zijn ze *triviaal*.

4. “Jouw excuus klinkt *plausibel*, maar toch geloof ik je niet”, zei de docent.

5. Via *deductie* weet ik hoe ik dat woord correct moet spellen.

6. Tijdens zijn *exposé* *poneerde* de student duidelijke standpunten, die hij met vuur verdedigde.

7. De student was ervan overtuigd dat hij zijn *hypothese* kon staven aan de hand van een aantal doorslaggevende argumenten.

8. Gebruik voor je paper het *sjabloon* dat op de homepage van de school te vinden is.

9. De student kon door omstandigheden niet deelnemen aan de praktijkles, maar hij kwam zelf met een *constructief* voorstel om de gemiste leerstof in te halen.

10. Het is geen *sinecure* om die cursus te studeren. Ik zal al blij zijn als ik de *essentie* ervan onder de knie heb.

HOOFDSTUK 2

Nederlands en algemene taalkunde

BASISWOORDENSCHAT

2.1 VERWARRENDE VARIANTEN: VERKLAAR HET VERSCHIL IN BETEKENIS

1. ironie _____

- sarcasme _____

- cynisme _____

- understatement _____

2. jargon _____

- slang _____

- turbotaal _____

- Verkavelingsvlaams _____
